biblioteca școlarului

ION AGÂRBICEANU

FEFELEAGA

Litera

biblioteca școlarului

Ion

AGÂRBICEANU

FEFELEAGA

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

TABEL CRONOLOGIC

1882 12 septembrie *S-a născut în satul Cenade, nu departe de Blaj, Ion, al doilea copil din cei opt ai lui Nicolae Agârbiceanu şi ai Anei, născută Olariu. Tatăl, de profesiune „vigil silvic“, pădurar, om cu dragoste de carte, era abonat la diverse ziare şi reviste poporale ale vremii. Mama, care nu ştia carte, avea darul povestirii şi un simţ dezvoltat pentru frumuseţile naturii.*

Bunicul dinspre tată, Vasile Boariu, tot pădurar, se născuse în satul Agârbiciu, situat pe linia ferată Copşa Mică — Sibiu. Poreclit în Cenade „Agârbiceanu“, porecla va deveni numele urmaşilor săi.

1888 Micul Ion începe să înveţe la şcoala din satul natal.

În ultima parte a clasei a treia trece la Blaj, unde face şi clasa a patra, pentru a putea fi mai bine pregătit în vederea continuării studiilor.

1891—1900 Gimnaziul şi liceul, la Blaj, unde îşi ia şi bacalaureatul.

*Începând din clasa a patra liceală are ca profesor la limbile română şi latină pe Gavriil Precup, „om cu aleasă cultură şi cu mult simţ pentru literatură“. Citeşte cu nesaţ din Alecsandri, Creangă şi din colecţia de poezii populare a lui G. Dem. Teodorescu. „*Poveştile *lui Creangă m-au făcut pentru întâia oară să râd cu lacrimi, să simt o mare bucurie şi lumină în suflet.* Dănilă Prepeleac, Soacra cu trei nurori*, ca şi mai târziu* Kir Ianulea *şi* Pastramă trufanda *de Caragiale mi-au rămas până azi scrierile care mă predispun la voie bună mai mult decât oricare altele“* (Mărturisiri). *La lecturile preferate se adaugă curând operele lui Costache Negruzzi, Grigore Alexandrescu şi N. Gane.*

În ultimii ani de liceu se afirmă cu încercări de poezie la societatea de lectură a elevilor, iar în foiletonul ziarului Unirea *din Blaj, la sfârşitul clasei a VII-a, i se publică primele versuri. În acelaşi ziar, în aprilie 1900, debutează cu schiţa* În postul Paştelui.

1900 Ion Agârbiceanu se înscrie la Seminarul teologic al Universităţii din Budapesta, ale cărui cursuri le urmează cu întreruperi, până în anul 1904, când obţine „absolutoriul“.

În primii doi ani continuă să trimită versuri la Unirea*, semnate* Alfius*, de asemenea şi câteva povestiri. Mai publică versuri în* Familia, Tribuna, Tribuna literară *şi chiar în* Sămănătorul *(1903), folosind diferite pseudonime. Tot cu pseudonim (*Potcoavă*) publică în ziarul* Drapelul *din Lugoj schiţe satirice şi umoristice, realizate în spiritul literaturii umoristice a braşoveanului Virgil Oniţiu. Dar încercările în proză încep să fie curând „determinate de-o nouă încântare estetică, de-o adevărată însufleţire. De Sămănătorul. Şi anume: de proza literară a lui M. Sadoveanu, I. Ciocârlan, Sandu-Aldea. Şi, mai precis: de stilul nou, fraged de tinereţe, viu şi colorat, cu mare putere de a descrie natura şi aspectul extern al oamenilor — tocmai ceea ce păstram şi eu mai adânc în suflet, în chip inconştient, din prima mea copilărie (...) Simţeam acum o dorinţă, un avânt să încerc şi eu, ceea ce nu a fost cazul când am citit pe ceilalţi prozatori români: Negruzzi, Gane, Slavici, Creangă, Ispirescu, Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu“* (Mărturisiri).

1902 Apare la Budapesta, scoasă de o seamă de tineri (A. P. Bănuţ, Al. Ciura, Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu), revista Luceafărul. *În nr. 8 al primului an de apariţie Agârbiceanu publică schiţa* Badea Niculae. *În 1903 colaborarea se intensifică. Acum apar:* În sâmbăta Floriilor, Mătuşa Stana, urmate, în 1904, de Mistreţul, Hoţul, Pe mal.

1904—1905 Pedagog („subprefect“) la internatul liceului de băieţi din Blaj. În toamna lui 1905 primind o bursă, se întoarce la Budapesta cu intenţia de a urma filologia clasică şi istoria, dar scurt timp după aceea renunţă. Perioadă de intensă creaţie şi de lecturi susţinute. Într-un singur an (1905) apar în Luceafărul *11 povestiri.*

Spre sfârşitul anului 1905 apare, editat de Luceafărul*, care scosese tot atunci şi* Poeziile *lui Octavian Goga, primul său volum de schiţe şi povestiri intitulat* De la ţară.

1906 Întors la Blaj, ocupă pentru scurt timp funcţia de „cancelist“ la Mitropolie.

Vizitează Bucureştii cu prilejul expoziţiei jubiliare. Aici cunoaşte pe scriitorii ardeleni aşezaţi în Capitala ţării libere, pe Coşbuc, Iosif, Chendi, Gorun, Zaharia Bârsan, precum şi pe Nicolae Iorga şi Emil Gârleanu.

Se căsătoreşte cu Maria Aurelia Radu.

Hirotonit, este numit preot în satul Bucium-Şasa, aproape de orăşelul Abrud, în Munţii Apuseni.

Începe perioada unor aspre revelaţii cu privire la traiul oamenilor acestor părţi, majoritatea mineri la băile de aur. Rodul acestor experienţe sunt o seamă de Fragmente *publicate în revista* Ramuri *(1907) şi în* Revista politică şi literară *din Blaj, din acelaşi an, portrete şi instantanee reportericeşti, dintre care unele vor deveni schiţele şi povestirile care compun volumul din 1910,* În întuneric. *Ion Agârbiceanu colaborează la numeroase reviste din Ardeal şi din Ţară, îndeosebi la* Luceafărul *şi la* Viaţa românească*; în revista ieşeană publică, începând cu 1906, numeroase schiţe:* În luptă *(nr. 7, 1906),* Fierarul Petrea, Fefeleaga *(nr. 8, 1908),* Luminiţa *(nr. 10),* Vârvoara *(nr. 12),* Angheluş *(1909),* Vecinul nostru Hudri *(1910), precum şi nuvela mai lungă* Popa Man *(nr. 3 şi 4, 1910).*

1909 Apare la Vălenii de Munte volumul În clasa cultă*, reunind schiţe şi povestiri din viaţa intelectualităţii ardelene.*

1910 Apare volumul Două iubiri*, tipărit de tipografia* Neamului românesc. *Volumul conţine cunoscutele schiţe şi povestiri* Fefeleaga, Luminiţa, Bunica Iova, Precupaş *etc., inspirate unele de amintirile copilăriei, altele din noua realitate a satului moţesc.*

Apare volumul În întuneric*, tipărit de Editura* Minerva *din Bucureşti, cuprinzând de asemenea evocări de figuri din satul copilăriei, dar mai ales* Fragmentele *rupte din experienţa de viaţă de la Bucium-Şasa.*

Apare în Biblioteca Lumina *din Bucureşti culegerea de povestiri* Prăpastia.

În nr. 5 al Luceafărului *se publică răspunsul lui Agârbiceanu la ancheta revistei cu privire la poporanism, semnificativ pentru convingerile social-politice ale scriitorului.*

Este numit preot în satul Orlat din apropierea Sibiului, unde va rămâne până în 1916. Perioada aceasta şi cea care a precedat-o sunt însemnate pentru scriitor şi din punctul de vedere al lecţiilor decisive care i-au îndrumat paşii în creaţie. Ia cunoştinţă de creaţia lui Balzac, Flaubert, Zola, Dostoievski, Tolstoi, Gogol, Gorki, Andreev.

1912 Impresii şi imbolduri conjugate din lectura Annei Karenina *şi a* Doamnei Bovary *îl duc la elaborarea primului său roman,* Legea trupului*, publicat în foiletonul* Luceafărului *(nr. 1 — 32), apărut în volum mult mai târziu, în 1926.*

1913 Tot în Luceafărul *apare romanul* Arhanghelii *(nr. 1 — 12, 15 — 16, 18 — 24), al cărui titlu i l-a inspirat romanul* Mont-Oriol *al lui Maupassant.*

1914 Romanul Arhanghelii *apare şi în volum, în editura* Luceafărul *din Sibiu.*
În foiletoanele, povestirile şi nuvelele sale, Ion Agârbiceanu a prezentat drama omului simplu zdrobit de război.

1915 În cursul verii scrie al treilea roman, Legea minţii — Povestea altei vieţi*, la baza căruia stă concepţia etică creştină. Romanul a fost publicat abia în 1927.*

1916 După intrarea României în război, o dată cu retragerea trupelor române ce intraseră în Ardeal, Agârbiceanu cu familia se refugiază la Râmnicu-Vâlcea, apoi în Moldova.

1918 Spre sfârşitul anului se întoarce în Transilvania, întâi la Orlat, apoi la Sibiu, unde conduce ziarul Piatra*, scos de Consiliul dirigent.*

1919 Ion Agârbiceanu se stabileşte la Cluj, dedicându-se gazetăriei politice, care-l absoarbe vreme de peste un deceniu.

1920—1922 O parte din ceea ce va publica în aceşti ani fusese scris în vremea războiului, şi chiar înainte, ceea ce-i permite să scoată în-tr-un interval relativ scurt peste zece volume de schiţe, povestiri şi foiletoane: Povestiri *(Sibiu, 1920), volum care cuprinde într-o primă versiune nuvela* Păscălierul; Popa Man *(Bucureşti, 1920), cuprinzând şi lunga nuvelă cu acest titlu, publicată anterior în* Viaţa românească*;* Luncuşoara din Paresimi*, nuvele (Bucureşti, 1920);* Trăsurica verde*, povestiri (Bucureşti, 1921);* Robirea sufletului*, povestiri (Cluj, 1921);* O zi însemnată *(Biblioteca* Căminul*, 1921);* Chipuri de ceară *(Bucureşti, 1921);* Ceasuri de seară *(Bucureşti, 1921);* Zilele din urmă ale căpitanului Pârvu *(Bucureşti, 1921);* Scene *(Bucureşti, 1922);* Spaima *(Craiova, 1922) etc.*

1925 Apare volumul Dezamăgire*, conţinând şi impresionantele nuvele* Dura lex *şi* Aşa de singur!*, inspirate de asemenea din tragedia familiilor lovite de război.*

1922—1930 Scriitorul îşi extinde colaborarea la un mare număr de reviste din întreaga ţară, publicând asiduu mai ales în Adevărul literar şi artistic, Cosânzeana, Cele trei Crişuri, Transilvania *(pe care o şi conduce),* Ramuri, Viaţa românească *(unde apare, în 1931, în versiune revizuită,* Păscălierul*) etc.*

1927 Ion Agârbiceanu se învredniceşte de Premiul Naţional pentru proză.

1930 La Craiova este publicat micul „roman“ Dolor.
Apare în Biblioteca pentru toţi *volumul de povestiri* Stafia, *cuprinzând şi lunga nuvelă cu acest titlu, versiunea iniţială a nuvelei* Jandarmul.

1931 Văd lumina tiparului romanul Biruinţa *şi „încercarea satirică“* Răbojul lui Sf. Petre *(editată în volum în 1934).*

1930—1937 Prezent în continuare, cu producţii literare, în publicaţiile literare, numele scriitorului poate fi întâlnit mai frecvent în revistele ardelene: Darul vremii*, Cluj, 1930,* Societatea de mâine, Gând românesc *(Cluj, 1933...),* Pagini literare *(Turda, 1935...),* Familia *(Oradea, 1935...) etc.*

1938 Apare romanul Sectarii*, satiră a partidelor politice şi a „sectarismului la care ajunseseră“. „Dacă sub raport politic nu puteam face nimic, mă simţeam obligat să ajut societăţii să se ferească de ridicol şi de exagerările degradante în lupta pentru o nouă căpătuire“* (Adaos la Mărturisiri).
Apare în revista Cuget clar *povestirea* Faraonii*, o primă versiune a cunoscutei nuvele de mai târziu.*

1940 August *Dictatul de la Viena, prin care o parte a Transilvaniei a fost ruptă din trupul ţării.*
Scriitorul, refugiat la Sibiu, rămâne aici până în 1945, când se întoarce din nou la Cluj. Din bogata activitate de creaţie desfăşurată în această perioadă numai o mică parte a văzut lumina tiparului.
Editura Cartea românească *din Bucureşti tipăreşte volumul* Amintirile*, esenţial pentru cunoaşterea împrejurărilor şi a oamenilor care au modelat în copilărie sufletul scriitorului. Sub titlul* Dintr-un carnet*, capitolele cărţii apăruseră anterior în diverse reviste.*

1941 Publică, în nr. 12 al Revistei Fundaţiilor, Mărturisiri.

*1942 Apare (*Editura Fundaţiilor*) romanul de factură autobiografică* Liceean... odinioară*, reconstituire a vieţii de elev de la Blaj şi a atmosferei blăjene.*
O altă editură bucureşteană îi tipăreşte romanul În pragul vieţii*, care surprinde tipuri şi moravuri din viaţa intelectualităţii ardelene. În aceeaşi editură se tipăreşte romanul* Domnişoara Ana*, cu preocupări asemănătoare.*

1943 În revista Convorbiri literare*, se încheie publicarea unui nou roman,* Vâltoarea*, imagine a moravurilor electorale. Romanul apare şi în volum, la Sibiu, în 1944.*
În anii războiului (1940—1945) cenzura timpului îi opreşte editarea mai multor creaţii.
Dintre scrierile needitate, lucrate în această perioadă, fac parte romanele Frământări, Prăbuşirea *şi* Prăpastia *(acesta din urmă publicat ulterior în* Revista Fundaţiilor*), cu subiecte din viaţa*

intelectualităţii ardelene în deceniile de după Unire, şi Sfântul*, „o reprivire satirică generală peste diferitele pături sociale în cele două decenii“.*

Tot din această perioadă datează şi naraţiunea Valurile, vânturile..., *povestire din primii ani de după Unire, şi* Strigoiul, *roman evocând obiceiuri şi credinţe proprii satului ardelean la sfârşitul secolului trecut.*

Fragmente din unele scrieri rămase în manuscris (Valurile, vânturile..., Frământări, Prăbuşirea, Strigoiul) *au apărut în cursul anilor 1957 şi 1962 în revistele* Steaua, Gazeta literară *şi* Tribuna*, cu prilejul sărbătoririi scriitorului la împlinirea a 75 şi, respectiv, 80 de ani de viaţă.*

1954 Apare în Biblioteca pentru toţi *prima culegere de reeditări din schiţele şi povestirile lui Agârbiceanu. În anii următori asemenea culegeri sunt tot mai frecvente.*

1955 Ion Agârbiceanu devine membru de onoare al Academiei.

1956 Apare la Editura Tineretului *volumul* Din copilărie*, cuprinzând evocări scrise după 1950.*

1957 Vede lumina tiparului, la aceeaşi editură, volumul Din munţi şi din câmpii*, imagini din lumea vieţuitoarelor.*

1959 Ion Agârbiceanu publică volumul File din cartea naturii.

1961 Apare la Editura pentru literatură volumul de nuvele Faraonii, *cuprinzând cele patru mari nuvele ale scriitorului:* Faraonii, Popa Man, Jandarmul *şi* Păscălierul.

1962 Scriitorul este sărbătorit cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Revistele marchează evenimentul, iar unele, ca Steaua *şi* Tribuna*, îi închină numere omagiale. Remarcabil prin ţinută mai ales nr. 9 al revistei* Steaua*, care cuprinde şi un util indice bibliografic al operei literare a scriitorului, precum şi* Adaos la Mărturisiri.

Începe publicarea seriei de Opere*, sub directa supraveghere a scriitorului. Studiul introductiv, aşezat în fruntea volumului I, e semnat de Mircea Zaciu; revizuit şi îmbogăţit, textul acesta devine monografia din 1964* Ion Agârbiceanu*, tipărită de* Editura pentru literatură.

1963 28 mai *Scriitorul încetează din viaţă, la Cluj.*